

Dušan Proroković

*Načelnik Centra za evroazijske studije,
Institut za međunarodnu politiku i privredu Beograd*

Makroregionalna strategija EU za Dunavski region i inicijative „16+1”: studija slučaja Srbije

Sažetak

Uprkos sve češćim sumnjama zvaničnika EU i Nemačke da je kineski uticaj u Evropi štetan jer u Kini vide rivala, potrebno je da, ipak, zadržimo optimističan ton i potražimo dodirne tačke od zajedničkog interesa. Na mnogo načina, inicijative koje su obuhvaćene formatom „16+1” u skladu su sa strateškim prioritetima EU. Jedna od zajedničkih tačaka bila bi i implementacija Makroregionalne strategije EU za Dunavski region. Strategija za Dunavski region je važna u svakom aspektu i bazira se na tri osnovna načela: (a) uspostavljanje sistema bezbedne plovidbe, razvoj transportne i pomoćne infrastrukture (rečne luke, kanali); (b) zaštita životne sredine i održiva upotreba prirodnih resursa; (c) ekonomski razvoj i dalje jačanje saradnje i partnerstva u makroregionu. Dunav je proglašen kontinentalnim Koridorom 7 od strane EU. Ovaj koridor bi trebalo da transverzalom Konstanca–Rotterdam poveže Crno more na istoku sa obalom Atlantika na zapadu. Deset zemalja-članica EU učestvuje u strategiji za Dunavski region – Nemačka, Austrija, Mađarska, Češka Republika, Slovačka, Slovenija, Hrvatska, Bugarska i Rumunija, i četiri zemlje koje nisu članice EU – Srbija, Crna Gora, Ukrajina i Moldavija. Danas, 95% rečnog transporta na Dunavu odvija se između nemačke luke Pasau i Budimpešte, a samo 5% se odvija u donjim tokovima Dunava, od Budimpešte do Crnog mora. Nesumnjivo da Koridor 7 ima ogroman razvojni potencijal i njegovi mehanizmi se mogu iskoristiti za postizanje nekog od ciljeva inicijative „Jedan pojas – jedan put”. U ovom radu će biti razmotrena verovatnoća implementacije makroregionalne strategije EU za Dunavski region kroz format „16+1” na slučaju Srbije, uz upotrebu sintetičko-analitičke metode. Rad se sastoji od četiri dela. Prvi deo obuhvata analizu trenutne pozicije EU i Nemačke prema kineskoj inicijativi u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Drugo poglavlje opisuje Strategiju za Dunavski region i njene glavne ciljeve. Treći deo je rezervisan za studiju slučaja Srbije, tj. za

pitanje kako i na koji način se ciljevi EU i Kine preklapaju u ovom slučaju. Četvrti deo obuhvata zaključna razmatranja.

Ključne reči:

„16+1”, „Jedan pojas – jedan put”, Strategija EU za Dunavski region, Srbija

1. EU I KINA: SARADNJA ILI RIVALSTVO

„Nemački ministar spoljnih poslova Sigmar Gabriel (Sigmar Gabriel) je apelovao na zemlje članice EU da vode zajedničku spoljnu politiku *vis-à-vis* Kine kako bi odgovorili na taktiku Pekinga: 'Ako ne uspemo, na primer, da razvijemo jedinstvenu strategiju prema Kini, onda će Kina uspeti da podeli Evropu', kazao je. Zemlje EU sve više percipiraju Kinu kao pretnju. Za to postoje dva razloga. Prvo, ekonomije Zapadne Evrope se boje kineskih suparnika u zemljama Centralne i Istočne Evrope. Dok su Kinezi u ovim zemljama prodavali tekstilne proizvode i otvarali restorane, u tome nisu videli ništa loše. Ali, danas, kada je Kina počela da izvozi sofisticirane proizvode u zemlje Centralne i Istočne Evrope, i to obično jeftinije od zemalja Zapadne Evrope, ona predstavlja pretnju. Takođe, zajednički poduhvati kineskih investitora i vlada zemalja Centralne i Istočne Evrope rađaju kompanije koje su spremne za nadmetanje na tržištima Zapadne Evrope. Drugo, bolji politički odnosi između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope pogađaju ove evropske zemlje menjajući njihove poglede na Kinu. Kada opisuje svoj odnos sa Kinom, EU insistira na pitanjima kao što su ljudska prava, sloboda medija i demokratski izbori, što često dovodi do neslaganja između Brisela i Pekinga. Zemlje Centralne i Istočne Evrope nemaju političkih neslaganja sa Pekingom, ili su ih sveli na minimum. Ovakav stav ugrožava implementaciju Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU. Nemačka i Francuska su najviše pogođene, jer ove dve zemlje najviše ulažu u definisanje zajedničke politike EU. Zato izjava Sigmara Gabriela ne treba da nas iznenadi. Takvo ponašanje viših zvaničnika EU, kao i zvaničnika vodećih zemalja EU će biti sve češće. Sa tačke gledišta Brisela, saradnja između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope će biti prihvatljiva samo ako EU bude imala ulogu supervizora. Ali, to će otvoriti brojna različita pitanja i dovesti do novih problema.”¹

¹ Dusan Prorokovic, “China – CEE relations need new strategies”, *China Daily*, November 27, 2017, p. 9.

U očima zemalja Zapadne Evrope, Nemačke i Francuske, pre svega, Kina je rival, a ne strana sa kojom je moguće definisati okvir za buduću saradnju. Stoga, između ostalog, u analizi rasta i razvoja Kine često se pominju četiri grupe argumenata zbog kojih se treba „plašiti uspona Kine“: „1) Kineski vojni budžet je porastao čak i više od njenog BDP, u proseku oko 12% tokom nešto više od jedne decenije. Narodnooslobodilačka armija, sa 2.300.000 pripadnika, se veoma brzo razvija u visokotehnološki razvijenu oružanu silu koja poseduje različite vrste naoružanja, od streljarske do visoko preciznih projektila i nuklearnih podmornica. Njen prvi nosač aviona trebalo bi da bude stavljen u upotrebu u avgustu. Cilj je da se predvidi njena moć u trenutku kada Peking i dalje pohlepno gleda na Tajvan i kada je zaokupljena teritorijalnim nesuglasicama sa svojim susedima u Južnom kineskom moru, ali i sa drugim zemljama; 2) Kineska ogromna jeftina radna snaga i odsustvo bilo kakvih društvenih ili ekoloških ograničenja znače da ona može da ima jeftinije proizvode od ostatka sveta. Nepravdani i nejednaki uslovi u različitim zemljama širom sveta smanjuju broj radnih mesta. Nemogućnost da se zaštiti intelektualna svojina znači da suparnici varaju i da su potrošači preplavljeni lažnim proizvodima. Kineska nezajzljiva potražnja diže cene nafte i minerala na svetskom nivou. Svetski najveći zagađivač uništava planetu i njihova emisija ugljen-dioksida uvećala se za 171% od 2000; 3) Kina koristi svoju nemejljivu ekonomsku moć da bi naterala druge zemlje da i one daju pomoć drugima. Kineska pomoć i investicije su joj obezbedile nezdravu dominaciju nad zemljama širom Afrike i omogućile joj da obilato koristi njihove mineralne resurse, kao i njihovu radnu snagu. Činjenica da Kinezi drže 1,261 bilijardu američkih dolara američkog duga zloslutno lebdi nad privredom SAD. Sada je kolonizacija krišom stigla i do Evrope, jer Kina grabi portugalske energetske kompanije, grčku luku i šta god se dobro i povoljno pojavi na rasprodaji kao posledica krize sa evrom. 4) Kina je direktna pretnja nadama SAD da će proširiti demokratske vrednosti. Osim stalne represije nad disidentima, Kina je postala i konstantna prepreka naporima UN da ograniči despotizam, od Burme do Sudana i Sirije. Afrička politika Pekinga ide suprotno pokušajima EU da poveže razvoj sa ljudskim pravima i kineski ekonomski uspeh podriva aspiracije Zapada da postanu model drugima koji bi oni potom sledili”.²

Ali, uprkos ovakvim stavovima, važno je istaći da evropske zemlje (i Zapada i Istoka) imaju dva važna razloga zašto bi trebalo da prodube i prošire saradnju sa Kinom.

² "Arguments for and against fearing the rise of China", *Debating Europe*, June 2018; <https://www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-fearing-the-rise-of-china/#.W19QcFhR-Ul>

Prvi razlog je da je mehanizam „16+1”, uspostavljen 2012. godine, dao izuzetne rezultate. Danas, Kina je prisutnija u zemljama Centralne i Istočne Evrope u svakom pogledu. Takođe, poslovni ljudi, naučnici i umetnici iz ovih zemalja otkrivaju Kinu neverovatnom brzinom. Za njih je ovo ogromno tržište, izvor novih ideja i generator kulturnih impulsa. Zdrava logika nam nalaže da bi dinamična saradnja trebalo da se nastavi. Ona donosi korist svima. Ona će, takođe, doprineti postizanju ciljeva istaknutih u ideji o *Izgradnji zajednice država koje dele zajedničku budućnost čovečanstva*, koja je predložena na 19. kongresu Komunističke partije Kine.³ Drugi razlog je da odnosi između Zapadne Evrope i SAD nisu bili gori od 1945. Na protekcionističke mere administracije američkog predsednika Donalda Trampa (Donald Trump) se u Evropi gleda kao na početak trgovinskog rata i kontramere će neminovno uslediti. EU je ljuta na predsednika Trampa. Nesumnjivo je da će biti još više tenzija između Vašingtona i Brisela. Ovo se više ne može sprečiti. Problem za EU nije činjenica da se odnosi sa SAD pogoršavaju: ovo je moralo da se desi pre ili kasnije. Stoga, SAD podstiču različite i brojne podele u Evropi. Poslednja u nizu je američka inicijativa geopolitičkog karaktera – *Intermarijum*. SAD bi volele da povežu zemlje Centralne i Istočne Evrope u jedan funkcionalni blok, sa posebnim akcentom na pitanju energetske bezbednosti, time kršeći strateški plan EU. Već su organizovana dva sastanka na najvišem nivou. Treći se planira za ovu godinu. Kako može EU da oblikuje svoju spoljnu i bezbednosnu politiku ako SAD iniciraju stvaranje novih subkontinentalnih i regionalnih blokova unutar EU? Odgovor je jednostavan: Francuska i Nemačka ne mogu ovo same da rade. „Ako EU želi da bude nezavisan pol u savremenoj svetskoj politici, ona, onda, mora da u potpunosti redefiniše svoju sadašnju poziciju. Preduslov za EU, da bi izašla iz veoma nepovoljnog okvira saradnje sa SAD, gde je ona uvek mlađi partner ili manjinski vlasnik, je da poboljša odnose sa Rusijom i Kinom.”⁴ EU mora da prestane da na Kinu gleda kao na agresivnog suparnika ili rivala koji ima svoje ekonomske interese u zemljama Centralne i Istočne Evrope. Umesto što glasno negoduju na ambiciozne planove o kojima se govori u formatu „16+1”, lideri EU bi trebalo da im se pridruže. Plodonosni i snažni odnosi između Brisela i Pekinga se mogu stvoriti samo harmonizacijom makroregionalnih strategija EU i njihovih strateških ciljeva sa planovima koje su Kina i zemlje Centralne i Istočne Evrope postavile u okviru formata „16+1”. Saradnja sa Kinom, a nikako sukobi i konfrontiranje, jedini je prihvatljiv način za EU da ojača svoj uticaj u svetu. Kina ima svoje ekonomske

³ Dusan Prorokovic, “China – CEE relations need new strategies”, *China Daily*, November 27, 2017, p. 9.

⁴ Dusan Prorokovic, “EU must adopt new approach toward US”, *China Daily*, July 5, 2018, p. 9.

interese u Evropi, ali oni ne podrivaju regionalnu bezbednost, niti će na bilo koji način destabilizovati EU.⁵

2. STRATEGIJA EU ZA DUNAVSKI REGION (EUSDR)

„Sliv Dunava obuhvata površinu veću od teritorije Francuske, Švajcarske, Belgije, Holandije i Luksemburga zajedno. Zajedno sa slivovima Rajne, Elbe, Odre i Visle, sliv Dunava obogaćuje geopolitički prostor Centralne Evrope, a to je kontinentalni prostor koji se nalazi između Crnog mora na istoku i Severnog mora na zapadu, Baltičkog mora na severu i Jadranskog i Egejskog mora na jugu. Nakon što je završen kanal Rajna–Majna–Dunav 1992. godine, Dunav je postao *kičma* evropske geopolitičke horizontale, a slivovi Rajne i Dunava čine najvažniji geostrateški prostor na evropskom kontinentu, sa ogromnim geopolitičkim potencijalom.”⁶

Ovo je jedan od razloga zašto je Evropska komisija 2011. godine usvojila makroregionalnu strategiju posvećenu Dunavskom regionu. „Strategija EU za Dunavski region (EUSDR) je nastala kao druga makroregionalna strategija EU, posle Strategije EU za region Baltičkog mora. Cilj Strategije je da uspostavi jedan okvir za saradnju kako bi se uspešno suočili sa izazovima u regionu kroz projekte i blisku saradnju.”⁷ U dokumentima EU makroregionalne strategije su predstavljene kao projekti koji imaju sinergički potencijal i koji bi trebalo da daju dodatnu vrednost i izvrše uticaj na razvoj zemalja koje učestvuju u njima. Koristeći dosadašnje iskustvo, EU je iskoristila nekoliko elemenata kako bi definisala makroregionalne strategije: 1) promociju transnacionalnih projekata; 2) uključivanje država koje nisu članice EU u ove projekte; 3) obuhvatanje velikih teritorijalnih celina u jednu strategiju.⁸ Ovo su jedinstvena dokumenta koja pokazuju želju EU da na

⁵ Liu Zuoki, “16+1 cooperation in the context of The One Belt One Road Initiative”, in: Vladimir Cvetković (Ed.), *The One Belt, One Road: The Balkan Perspective. Political and Security Aspects*, Faculty of Security Studies, University of Belgrade, Belgrade, 2016, pp. 45–70.

⁶ Dušan Proroković, „Bitka za kontrolu Dunava i uticaj na geopolitički položaj Srbije”, *Međunarodna politika*, LXV, 1153–1154, 2014, str. 114–115.

⁷ “The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)”, Government of the Czech Republic, December 2, 2016; <https://www.vlada.cz/en/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/podunajska-strategie/the-eu-strategy-for-the-danube-region-eusdr-151489/>

⁸ Dühr, Stefanie, “Baltic Sea, Danube and macroregional strategies: a model for transnational cooperation in the EU”, *Notre Europe*, September 26, 2011, Jacques Delors Institute.

kontinentu formira makroregione koji će, takođe, obuhvatiti i zemlje koje nisu članice EU⁹.

Dunavska strategija je važna u svakom pogledu i zasniva se na tri načela: (a) uspostavljanje sistema sigurne plovidbe, razvoj transportne i pomoćne infrastrukture (rečne luke, kanali); (b) zaštita životne sredine i održiva upotreba prirodnih resursa; (c) ekonomski razvoj i dalje jačanje saradnje i partnerstava u makroregionu.¹⁰

EU je Dunav proglasila za kontinentalni Koridor 7. Ovaj koridor bi trebalo da transverzalom Konstanca–Rotterdam poveže Crno more na istoku sa obalama Atlantika na zapadu. Deset zemalja članica EU učestvuju u Dunavskoj strategiji – Nemačka, Austrija, Mađarska, Češka Republika, Slovačka, Slovenija, Hrvatska, Bugarska i Rumunija, i četiri zemlje koje nisu članice EU – Srbija, Crna Gora, Ukrajina i Moldavija¹¹. Trenutno, 95% rečnog transporta na Dunavu se odvija između nemačke luke Pasau i Budimpešte, a samo 5% u donjim tokovima Dunava, od Budimpešte do Crnog mora. Nesumnjivo da Koridor 7 ima snažan razvojni potencijal i njegovi mehanizmi se mogu koristiti za postizanje nekih ciljeva inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR).

Mapa 1. Dunav: panevropski Koridor 7¹²

⁹ Kada govorimo o makroregionalnim strategijama EU, moramo da pomenemo Baltičku strategiju (koja uključuje Rusiju) i ideju o Alpskoj strategiji (koja bi obuhvatila Švajcarsku, Monako i Lihtenštajn, kao zemlje koje nisu članice EU).

¹⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/danube/

¹¹ <http://euobserver.com/regions/32175>

¹² Dušan Proroković, „Bitka za kontrolu Dunava i uticaj na geopolitički položaj Srbije”, *Međunarodna politika*, LXV, 1153–1154, 2014, str. 116.

Treći cilj ove strategije (EUSDR) je u potpunosti kompatibilan sa ciljevima inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR). Potrebno je istaći da „Makroregionalne strategije nisu finansijska sredstva. Makroregionalna strategija predstavlja jedan složeni okvir (potvrđen od strane Evropskog saveta), koji mogu da podrže evropski strukturni i investicioni fondovi, između ostalog, za rešavanje izazova sa kojima je suočena određena geografska oblast zemalja članica ili trećih zemalja koje se nalaze u istoj geografskoj oblasti, i time imaju korist od osnažene i unapređene saradnje jer ona doprinosi postizanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Oni žele da udruže i usklade postojeće politike, finansijske instrumente i inicijative koje se javljaju i postoje širom date makroregije”.¹³

Harmonizacijom ciljeva ove strategije i inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR) može se uspostaviti izvrstan mehanizam za razvoj čitavog Dunavskog regiona.

3. STUDIJA SLUČAJA SRBIJE

Iako su očekivanja od implementacije makroregionalnih strategija EU bila velika, rezultati nisu zadovoljavajući, i to iz dva razloga: (a) unutrašnja kriza u EU prouzrokovala je promenu prioriteta i druga pitanja su dobila na značaju; (b) manje države i slabiji partneri u ovom projektu (kao što je npr. Srbija) nemaju ni političku moć, ni finansijska sredstva, a ni administrativne kapacitete da bi inicirale neke aktivnosti. Ovo posebno važi za Jadransko-jonsku strategiju u okviru koje gotovo ništa nije urađeno.

Srbija je uskladila dve razvojne strategije sa ovom Strategijom EU za Dunavski region: (a) razvoj turizma; (b) razvoj železničkog, putnog, unutrašnjeg rečnog, vazdušnog i intermodalnog transporta. Prva strategija analizira čitav niz aktivnosti i pogodnosti u Dunavskom regionu, s ciljem povećanja ukupnog ekonomskog rasta.¹⁴ U skladu sa tekućim projektom modernizacije železničke pruge Beograd–Budimpešta i potencijalnim porastom broja kineskih turista koji će posetiti ova dva grada, biće interesantno pratiti buduće inicijative za razvoj turizma u Dunavskom regionu, kao i sadržaj koji će biti ponuđen turistima.

Druga strategija razmatra pitanja uspostavljanja intermodalnog transporta na Koridoru 7, razvoj rečnih luka i odgovarajuće infrastrukture. Ona

¹³ "The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)", Government of the Czech Republic, December 2, 2016; <https://www.vlada.cz/en/evropske-zalezitosti/evropske-politicky/podunajska-strategie/the-eu-strategy-for-the-danube-region-eusdr-151489/>

¹⁴ *Strategy of tourism development*, Government of the Republic of Serbia, 2006, pp. 143–152.

obuhvata povezivanje rečnih luka na Dunavu modernom železnicom, povećanje njihovog kapaciteta, izgradnju novih objekata i pogodnosti za slanje i pretovar različitih roba, kao i privlačenje investitora za ovu geografsku zonu.¹⁵ Reka Sava može biti uključena u ovaj razvojni koncept (Sava se uliva u Dunav u Beogradu), jer je plovna duž celog toka kroz Srbiju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Četiri zemlje iz sliva reke Save (tri gorepomenute i Slovenija) uspostavile su Međunarodnu komisiju za sliv reke Save, čiji je zadatak da uspostavi međunarodni režim plovidbe na ovoj reci i njenim pritokama kojima je moguće ploviti, uključujući uspostavljanje uslova za sigurnu plovidbu.¹⁶ Ova razvojna strategija intermodalnog transporta u potpunosti je u skladu sa ciljevima inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR).

Međutim, jasno je da nedostaju neke buduće inicijative. Same po sebi, ove strategije ne mogu uticati na dugoročni razvoj bez novih inicijativa. „Stavljanje sudbine Dunava u ruke EU nije rešenje za nerazvijene zemlje iz donjeg toka reke. Poređenje sa regionom Rajne nije adekvatno. Prvih pet država kroz koje protiče Rajna su otprilike istog nivoa razvoja, sa tradicionalno visokim nivoom razmene i međuzavisnim ekonomskim i naučnim sistemima. Dunavske zemlje su različitog nivoa ekonomskog razvoja, BDP po glavi stanovnika u Nemačkoj je šest do deset puta veći nego u Rumuniji, Bugarskoj i Srbiji.”¹⁷

Tabela 1. BDP po glavi stanovnika u državama Dunavskog regiona (izraženo u američkim dolarima – USD)¹⁸

Nemačka	41,513	Srbija	4,943
Austrija	47,083	Bugarska	7,033
Slovačka	16,899	Rumunija	7,935
Mađarska	12,736	Moldavija	2,037
Hrvatska	12,972	Ukrajina	3,877

¹⁵ *Strategy of development of railway, road, inland waterway, air and intermodal transport in the Republic of Serbia 2008–2015*, Government of the Republic of Serbia, Belgrade, 2008, p. 5, 11. Available at: www.putevi-srbije.rs; www.gs.gov.rs.

¹⁶ *Strategy of water transport development for the period 2015–2020*, Government of the Republic of Serbia, Belgrade, 2015, pp. 2–8.

¹⁷ Dušan Proroković, „Bitka za kontrolu Dunava i uticaj na geopolitički položaj Srbije”, *Međunarodna politika*, LXV, 1153–1154, 2014, str. 122–123.

¹⁸ Isto, str. 122.

Kombinovanjem Strategije EU za Dunavski region (EUSDR) i inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR) mogu se postići određeni ciljevi. Aktivnija uloga Kine u implementaciji Strategije EU za Dunavski region je deo rešenja, što se tiče Srbije. Pre svega, zato što su od 2016. godine dve velike kineske kompanije prisutne u Srbiji: (a) izgradnja fabrike live-nja za kompaniju Mei Ta Europe je počela u martu; (b) u aprilu, kompanija Hesteel Group Tangsteel Company je kupila smederevsku Železaru¹⁹. Osim već pomenutih realizovanih investicija, nekoliko velikih kineskih kompanija otvorilo je svoje kancelarije u Srbiji. U septembru 2015, kompanija CWE (China International Water and Electric Corporation) osnovala je svoju filijalu u Srbiji. Ova kompanija je zainteresovana da učestvuje u oblasti obnovljivih izvora energije i putne infrastrukture na teritoriji Jugoistočne Evrope, posebno u Srbiji koja se smatra centrom regiona.

Početak 2016, CEFC (China Energy Company Limited) and CBI (China Balkan Investment) su, takođe, otvorile svoje filijale u Srbiji. Ove kompanije su zainteresovane za privatizaciju velikih državnih kompanija, za projekte u poljoprivredi, saobraćajnom i energetsom sektoru, finansijskom sektoru i telekomunikacijama. Dolazak CRFC-a može biti veoma interesantan za potencijalnu privatizaciju Elektroprivrede Srbije (EPS) u godinama koje su pred nama.

Prvi infrastrukturni projekat koji su realizovale Kina i Srbija, koji je dogovoren 2009. godine, bio je izgradnja mosta preko Dunava u Beogradu. Posle samita „16+1” u Bukureštu, novembra 2013. godine, dogovorene su i druge kineske investicije: (a) investicija od 642.000.000 evra za putnu infrastrukturu – izgradnja Koridora 11 koji povezuje Crnu Goru i Srbiju; (b) investicija od 999.000.000 evra za energetske sektor – rekonstrukcija termoelektrane Kostolac.

Sve ove investicije i inicijative implementirane su u slivu Dunava. Takođe, neophodno je voditi računa o dugoročnim projektima – ideja o povezivanju Dunava i Egejskog mora.²⁰

¹⁹ Kineski investitori su želeli da investiraju bar 300.000.000 evra i da zadrže 5.000 radnika. Privatizacija smederevske Železare se razlikuje od većine drugih privatizacija u Srbiji koje su sprovedene od 2001. Kupovinom srpskih kompanija obično sledi veliki broj otkaza i različitih korupcijskih skandala. U zavisnosti od toga kako će se ponašati, ova dva velika kineska investitora će uticati na stav srpske javnosti prema kineskim kompanijama u budućnosti.

²⁰ Mogućnost izgradnje kanala Morava–Vardar je prvi put pomenuta 1907. godine kada je američka vlada uspostavila u Nju Džersiju Američku inženjersku komisiju za posmatranje plovnog puta Morava–Vardar. Nakon izbivanja rata 1919. ovaj projekat je odložen do 1961, kada se ponovo pojavio kao jedna od opcija prostornog planiranja ekonomskog razvoja Srbije. Krajem 20. i početkom 21. veka ovaj plan je predstavljen kao jedan od pet ključnih elemenata prostornog planiranja i veoma značajan segment

Na inicijativu predsednika Srbije, Tomislava Nikolića, 2012. godine uzeta je u razmatranje mogućnost izgradnje kanala između Dunava i Egejskog mora. Ovaj kanal bi povezivao morsku luku u Solunu sa rečnom lukom u Smederevu i protezao bi se duž Srbije, Makedonije i Grčke, od severa do juga, koristeći hidropotencijale Morave i Vardara. Ministarstvo prirodnih resursa, rudarstva i prostornog planiranja Srbije je 2014. godine objavilo Studiju izvodljivosti Moravskog kanala, koju je uradila kineska kompanija Gezhouba Corporation Limited. U zaključku studije se kaže da je projekat Moravskog kanala kroz Srbiju izvodljiv i profitabilan i da bi imao pozitivne efekte u sledećim oblastima: (1) plovidba (pošto povezuje Zapadnu i Centralnu Evropu sa Egejskim morem, on snižava troškove transporta i poboljšava mobilnost, bezbednost i kvalitet života); (2) proizvodnja električne energije (on povećava kvantitet obnovljive energije u sistemu koji donosi ekonomsku korist i pozitivno utiče na optimizaciju energetske strukture u Srbiji); (3) industrija, poljoprivreda, turizam, saobraćaj (zemlja je obradiva i pogodna za gajenje različitih vrsta biljaka – žitarica, kukuruza, povrća i dr.); (4) irigacija (moguće je izgraditi irigacione sisteme koji pozitivno utiču na poljoprivredu); (5) stabilnije snabdevanje pijaćom vodom; (6) zaštita od poplava. Nakon sastanka sa srpskim zvaničnicima juna 2015. godine, predsednik kineske kompanije Bon Project Zedong Jang je ponovio da je ovaj projekat i dalje veoma privlačan. Procene o ceni ovog projekta se razlikuju.

Prema analizama Unutrašnje plovidbe (Internal Navigation from Europe), prosečni eksterni marginalni troškovi putničkog saobraćaja su 24,13 evra/1000 tona po km; prosečni eksterni marginalni troškovi železničkog saobraćaja su 12,35 evra/1000 tona po km; prosečni eksterni marginalni troškovi unutrašnje plovidbe su 5,00 evra/1000 tona po km.

Jasno je da su unutar raspoloživog saobraćajnog sistema eksterni marginalni troškovi unutrašnje plovidbe najniži. Osim toga, ideja o povezivanju plovnih puteva duž reke Morave i izgradnja novog kanala od reke Vardar do Egejskog mora u skladu je sa Evropskom strategijom o promociji i unapređenju rečne plovidbe. Kako bi se povećala mobilnost, bezbednost i kvalitet života, neophodno je uspostaviti transport unutrašnjim plovnim putevima u kontekstu multimodalne transportne politike. Što se tiče energije, nakon završetka planiranih kaskada, instalirani kapaciteti bi se povećali za 360,1 MW

nacionalnog programa u Srbiji. Preliminarni projekat je urađen 1908, a 1961. su vlade Grčke i Jugoslavije razvile još jedan projekat. Eksperti UN su 1973. godine potvrdili valjanost ovog projekta i smatrali su da je ekonomski opravdan. Na osnovu ove procene, EK je finansirala Studiju o planiranju upravljanja vodama Vardara 1990. godine. Između Dunava i Egejskog mora razdaljina je od 650 km. Pad je 1,25m po km, što znači da je ovaj projekat tehnički izvodljiv.

i proizvodni kapaciteti bi se povećali za 1427,8 GWH. Srpski energetska sistem će biti dodatno poboljšana, a zagađenje će biti smanjeno.

Upotreba uglja će biti ekonomičnija i racionalnija. Prema kalkulacijama zasnovanim na cenama električne energije od 0,06 evra / (kW • h), godišnji prihod od proizvodnje električne energije bi se popeo na 85.670.000 evra.

Mapa 2. Kanal Dunav–Egejsko more (postojeći plovni putevi, neophodno povećanje i regulisanje sliva reke, neophodna izgradnja brana i kanala)²¹

4. ZAKLJUČAK

Evropski komesar za proširenje Johannes Han (Johannes Hahn) upozorio je na ulogu Kine na Zapadnom Balkanu i mogućnost da Peking iskoristi zemlje ovog regiona kao *trojanske konje* koji će jednog dana biti članovi EU.²²

Ovakav pristup zvaničnika EU je izuzetno loš. Na taj način, zemlje Zapadnog Balkana će, pre ili kasnije, biti primorane da biraju: EU ili Kina! Ovo može ugroziti regionalnu bezbednost Zapadnog Balkana, ali će takođe

²¹ Dušan Proroković, „Bitka za kontrolu Dunava i uticaj na geopolitički položaj Srbije”, *Međunarodna politika*, LXV, 1153–1154, 2014, str. 123.

²² Ryan Heath, Andrew Gray, „Beware Chinese Trojan horses in the Balkans, EU warns”, *Politico*, July 27, 2018; <https://www.politico.eu/article/johannes-hahn-beware-chinese-trojan-horses-in-the-balkans-eu-warns-enlargement-politico-podcast/>

naneti nepopravljivu štetu i samoj EU. EU se nalazi na početku trgovinskog rata sa SAD. U ovakvim okolnostima Kina može biti koristan saveznik, a ne rival zvaničnom Briselu. Ono što se pokazalo u studiji slučaja Srbije je da EU ne treba da bude zabrinuta. Umesto da insistira na geopolitičkom sukobljavanju sa Kinom, neophodno je da razmotri sve mogućnosti i potencijalne dodirne tačke buduće saradnje. Jedna od tih mogućnosti je svakako i makroregionalna strategija EU. To je ambiciozan projekat, koji uključuje zemlje članice EU, zemlje kandidate za članstvo u EU i države kao što su Ukrajina i Moldavija. Međutim, zbog unutrašnje krize EU, kao i zbog nedostatka finansijskih sredstava, rezultati ovog projekta se još uvek ne vide. Ciljevi inicijative „Jedan pojas – jedan put” (OBOR) su potpuno kompatibilni sa trećim ciljem ove strategije (EUSDR). Stoga, zaključak je da kineski učesnici u implementaciji ove strategije (EUSDR) nisu samo korisni, već i neophodni kako bi ona bila u potpunosti realizovana. Za Srbiju bi ovo otvorilo mogućnost planiranja dugoročnog razvoja na jedan novi način. 'Eksploatacija' Dunava je od ogromnog značaja za Srbiju, Bugarsku, Rumuniju, Hrvatsku, Moldaviju i Ukrajinu. I za celu Evropu je izuzetno važno da razmotri implementaciju strateških projekata, kao što je kanal Dunav–Egejsko more. On bi ojačao evropsku geopolitičku horizontalu i kinesko-evropski odnosi bi bili podignuti na jedan potpuno nov nivo.

LITERATURA

1. “Arguments for and against fearing the rise of China”, *Debating Europe*, June 2018; <https://www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-fearing-the-rise-of-china/#.W19QcFhR-UI>
2. Dühr, Stefanie. “Baltic Sea, Danube and macroregional strategies: a model for transnational cooperation in the EU”. *Notre Europe*, September 26, 2011, Jacques Delors Institute.
3. Heath, Ryan, Andrew Gray. “Beware Chinese Trojan horses in the Balkans, EU warns”. *Politico*, July 27, 2018; <https://www.politico.eu/article/johannes-hahn-beware-chinese-trojan-horses-in-the-balkans-eu-warns-enlargement-politico-podcast/>
4. Liu, Zuoki (2016). “16+1 cooperation in the context of The One Belt One Road Initiative”. In: Vladimir Cvetković (Ed.), *The One Belt, One Road: The Balkan Perspective. Political and Security Aspects, Faculty of Security Studies*. University of Belgrade, Belgrade, pp. 45–70.
5. Proroković, Dušan (2014). „Bitka za kontrolu Dunava i uticaj na geopolitički položaj Srbije”. *Međunarodna politika*, LXV, 1153–1154, str. 113–127.

6. Prorokovic, Dusan. "China – CEE relations need new strategies". *China Daily*, November 27, 2017, p. 9.
7. Prorokovic, Dusan. "EU must adopt new approach toward US". *China Daily*, July 5, 2018, p. 9.
8. *Strategy of development of railway, road, inland waterway, air and intermodal transport in the Republic of Serbia 2008–2015*. Government of the Republic of Serbia, Belgrade, 2008.
9. *Strategy of tourism development*. Government of the Republic of Serbia, 2006.
10. *Strategy of water transport development for the period 2015–2020*. Government of the Republic of Serbia, Belgrade, 2015.
11. *The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)*, European Commission, Brussels, 2013; http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/danube/
12. *The EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)*, Government of the Czech Republic, December 2, 2016; <https://www.vlada.cz/en/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/podunajska-strategie/the-eu-strategy-for-the-danube-region-eusdr-151489/>

Prevod
Danijela Nejković